

Палеонтологична история на човека.

Според известните палеонтологични данни еволюцията на човека се разделя на следните етапи:

1. Предшественик на човека (прачовек) — **австралопитек**.

2. Най-древен човек — **архантроп**. Известни са две последователни фази в еволюцията на архантропа:

а) сръчен човек (*Хомо хабилис*);

б) изправен човек (*Хомо еректус*).

3. Древен човек — **палеоантроп**.

4. Съвременен човек — **неоантроп**.

Австралопитеки. Останки от австралопитеки са открити на различни места в Африка — Етиопия, Танзания, Кения, Юж-на Африка. Устройството на долните крайници и таза показва, че австралопитеките ходели на два крака. Ръстът им е средно 120 ст. Черепната кухина е с обем 450—700 ст³. При тях настъпват промени в черепа — частта му, която е разположена над очните кухини, е по-голяма в сравнение с горилата, шимпанзето и орангутана. Устройството на долната челюст и зъбите са сходни със следващите хоминиди.

Австралопитеките живеели на големи групи. Изхранвали се с лов и събиращество. Храната им се състояла от плодове, се-мена, а също и сурово месо. Се-чивата, с които си служели, би-ли остри камъни, кости, рога и зъби от животни.

Архаитроп. Първата фаза в еволюцията на архантропа е Хомо хабилис. Появил се преди 4—6 млн. г. в Източна Африка. Ръстът му е 150 ст. Обемът на черепната кухина е 800 ст³. Черепът се характеризира с ня-кои прогресивни белези — нап-ример скъсяване на предно-задния размер. Хомо хабилис жи-веели на групи. Изхранвали се с лов и събиращество. В близост до останки на Хомо хабилис са открити първите примитивно изработени сечива — например изострени камъни.

Изработването на сечива от представителите на Хо-мо хабилис е събитие с ключово значение в хода на антропогенезата.

Хомо еректус е възникнал преди 1—2 млн. г. в Африка, откъдето мигрирал в Азия и Европа. Съществувал е допре-ди 200 000 г. Към Хомо еректус се отнасят

питекантропът, синантропът и хайделбергският човек.

Характерните им белези са следните: обемът на черепна-та кухина се увеличавал прогресивно от 900 ст

з

до 1200 ст

з

; челният мозъков дял е разполо-жен над очните кухини; в срав-нение с австралопитека лицеви-ят череп е с относително по-малки размери от мозъковия че-реп; по форма и размери зъбите са по-близки до зъбите на съв-ременния човек, отколкото на австралопитека; размерът и пропорциите на костите на крайниците са аналогични с те-зи на съвременния човек. Ръс-тът е около 170 ст. Способност-та да изработват каменни сечи-ва се усъвършенствала при Хо-мо еректус. Живеели на групи, в които съществували прими-тивни колективни дейности. Мъжете например обединявали усилията си при ловуване. Об-щували помежду си със звукови сигнали.

Синантропът и хайделберг-ският човек използвали огъня.

Появата на архантропите е важен етап в еволюцията на хоминидите. Техният ареал на разпространение се разширява значително и обхваща райони в умерените географски ширини.

Промените, свързани с при-способяването към кли-мата в умерения пояс, ус-корили човешката еволю-ция.

Палеоантроп (**неандерта-лец**). Възникнал преди 200— 300 хил. г. и е съществувал до преди 28 хил. г. Черепът при него е масивен, с изразени над-очни дъги. Обемът на черепна-та кухина е 1400—1500 ст³. рътът е сравнително нисък — 160 ст. Все още липсва двойната S-образна извивка на гръбначния стълб. Скелети на палеоантропи са открити на различни места в Африка, Азия и Европа, което говори за повсеместното им разселване. То започнало преди 100 хил. г. и приключило преди 60 хил. г. Палеоантропите, които насе-лявали райони с по-студен климат, живеели в пещери. Из-работвали разнообразни ка-менни сечива — ножове, резци, крайници на копия и др. Формирали групи от няколко десетки души, в които същест-вувала първобитна обществена организация. Жените отглеж-дали децата, събирали плодове и семена и се грижели за жили-щето и огъня. Мъжете ходели колективно на лов и убивали едри животни. Използвали-огъня за приготвяне на храна, за отопление и за предпазване от хищници.

В тасовия апарат на палеоантропа настъпили промени, които позволили да бъдат произнасяни голя-ма част от звуците на реч-та. В общуването помежду им възникнали наченки на членоразделна реч.

Неоантроп (Хомо сапиенс, кромавъонски човек). Въз-никнал е преди 40 хил. г. Обе-мът на черепната му кухина достига 1600 ст³, а рътът — 180 ст. Скелетът притежава всички характерни особености на съвременните хора.

За общуването помежду си неоантропите използвали членоразделна реч. Посте-пенно започват да се фор-мират обществени отноше-ния.

За изхранването си освен с лов, риболов и събиращество неоантропът започнал да се занима-ва с примитивно земеделие. Преди 15 хил. г. в Азия той за-почнал да засява семена от жит-ни растения, сред които особе-но важен бил оризът. Постепен-но неоантропът започнал да опитомява диви животни и да ги отглежда.

Преминаването от присво-яващи форми на дейност (лов, риболов и събирачес-тво) към произвеждащи дейности (земеделие, жи-вотновъдство) е друго важ-но събитие в антропогене-зата.

С развитието на материална-та култура постепенно започна-ло и развитието на духовната култура. Възникнал художест-вен усет и необходимост от ху-дожествена изява. Неин израз са откритите пещерни скални рисунки на животни и ловни сцени, както и скулптурните изображения на животни и жен-ски тела. Развитието на матери-алната култура позволило на човека да се приспособи към разнообразните условия на околната среда. Човекът започ-нал да завладява все нови и но-ви територии. Заселването на американския континент напри-мер започнало преди 28 хил. г. и продължило около 3000 г., до-като между Азия и Америка съ-ществувала сухоземна връзка. Тази връзка се образувала от-ново преди 14 хил. г. и просъ-ществувала 6000 г. Тогава се осъществила втората вълна на заселване на Америка по суша.

След възникването на земе-делието в Близкия изток преди 10 хил. г. земеделците започна-ли да се разселват на запад с темп, приблизително 1 киломе-тър на година, и накрая се уста-новили в цяла Европа. Тези първи земеделци постепенно изместили местните номади ловци. Така преди 10—12 хил. г. възникнал днешният разумен човек — Хомо сапиенс реценс. С появата му завършва палеонтологичната история на човека и започва историята на човечес-твото (фиг. 2.34.).